**Andrzej RAPACZ**
Akademia Ekonomiczna im. O. Langego we Wrocławiu

# Przekształcenia własnościowe i strukturalne w branży usług hotelarskich i gastronomicznych w Polsce

## 1. Wprowadzenie

Decyzja o urynkowieniu polskiej gospodarki podjęta przez władze państwowe zapoczątkowała istotne przeobrażenia w każdym jej sektorze. Zasadnicze znaczenie dla procesu przekształceń własnościowych i strukturalnych miała ustawa o prowadzeniu działalności gospodarczej (z grudnia 1988 r.) oraz regulacje prawne dotyczące prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych. Spowodowały one istotne zmiany w sektorze usług, w tym m.in. w branży usług hotelarskich i gastronomicznych. Ich rezultatem jest zdecydowana dominacja jednostek sektora prywatnego, konkurencja na rynku tych usług oraz poprawa ich jakości. W tych warunkach celowe jest dokonanie analizy procesu przekształceń strukturalnych i własnościowych w usługach hotelarskich i gastronomicznych oraz wskazanie pewnych zjawisk i tendencji, które towarzyszą temu procesowi, jak również są jego konsekwencją.

Podstawą rozważań w niniejszym opracowaniu są dane statystyczne ilustrujące proces wspomnianych przekształceń w branży usług hotelarskich oraz gastronomicznych. W tym ostatnim przypadku wzięto pod uwagę wyłącznie podmioty gospodarcze prowadzące restauracje. Ma to swoje uzasadnienie w dostępnej statystyce oraz w fakcie, iż restauracje należą do zakładów gastronomicznych oferujących najszerszy zakres funkcji żywieniowych i asortyment towarów i usług. Obecna statystyka nie pozwala na wszechstronną analizę funkcjonowania branży usług hotelarskich i gastronomicznych, ale będące w posiadaniu autora informacje umożliwiają dokonanie analizy i oceny m.in. przekształceń własnościowych i strukturalnych w tych usługach.

## 2. Przekształcenia własnościowe i strukturalne w hotelarstwie

Dla krajowego hotelarstwa charakterystyczna była przez dziesięciolecia dominacja sektora uspołecznionego, obejmującego wówczas przedsiębiorstwa państwowe, organizacje spółdzielcze i społeczne. Restrukturyzacji krajowego hotelarstwa – zapoczątkowanej w latach dziewięćdziesiątych – służy przede wszystkim proces prywatyzacji istniejących zakładów hotelarskich, podejmowania działalności gospodarczej w tej branży przez nowe podmioty gospodarcze oraz w ograniczonym zakresie proces reprywatyzacji. Ten ostatni stanowi szczególną formę przekształceń, a jego wielopłaszczyznowy charakter polityczny, prawny, ekonomiczny i moralny nie pozostaje bez wpływu na jego dotychczasowy powolny przebieg. Rezultatem tych procesów są zasadnicze zmiany w strukturze własności podmiotów gospodarczych prowadzących jako podstawowy rodzaj działalności – działalność hotelarską (tabela 1). Zawarte w niej informacje opierają się na obecnie obowiązującej klasyfikacji rodzajów działalności gospodarki narodowej nawiązującej do *Europejskiej klasyfikacji działalności* (dalej EKD). Nie pozwalają one na wiarygodne porównanie aktualnych danych z wcześniejszymi informacjami w tym zakresie. Nie można także pomiąć faktu, iż dokonany podział gospodarki narodowej na sektor publiczny i prywatny, utrudnia porównanie tego zjawiska w czasie (dotyczy to okresu poprzedniego).

Z danych zawartych w tabeli wynika, iż mamy do czynienia nie tylko ze znaczną liczbą podmiotów gospodarki narodowej prowadzących

**Tabela 1. Podmioty gospodarki narodowej prowadzące zakłady hotelarskie[1/] w Polsce wg form organizacyjno-prawnych w latach 1993-1995[2/] (stan na 31 XII)**

| Wyszczególnienie | Podmioty prowadzące działalność hotelarską* | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | ogółem | sektor publiczny (w%) | sektor prywatny (w%) | z tego w sektorze prywatnym | | |
| | | | | spółki (w%) | osoby fizyczne prowadz. dział. (w %) | spółdzielnie (w %) |
| 1993 | 1246 | 0,72 | 99,28 | 34,4 | 58,1 | 0,08 |
| 1994 | 1465 | 0,61 | 99,39 | 38,1 | 54,4 | 0,07 |
| 1995** | 1597 | 0,56 | 99,44 | 38,9 | 53,5 | 0,06 |

*obejmuje tylko hotele, motele i zajazdy
**w roku 1995 stan na 30 VI

Źródło: opracowanie własne na podstawie roboczych tablic GUS w Warszawie.

zakłady hotelarskie, tj. hotele, motele i zajazdy, lecz także ze systematycznym wzrostem ich liczby. W latach 1993-1995 liczebność tej zbiorowości podmiotów wzrosła o 28,1%, tj. o 351 jednostek. Dane te informują o liczbie podmiotów prowadzących wspomniane rodzaje zakładów hotelarskich, a nie o liczbie tych zakładów. Nie pozwala na to aktualnie obowiązująca sprawozdawczość.

W branży usług hotelarskich dominuje forma własności prywatnej. W sektorze prywatnym ponad połowę wszystkich podmiotów prowadzących hotele, motele i zajazdy stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą polegającą na świadczeniu usług hotelarskich. Udział osób fizycznych znacznie wzrośnie, jeśli uwzględnimy fakt, że prowadzą one również pensjonaty. Sposób klasyfikacji rodzajów działalności podmiotów gospodarki narodowej (EKD) nie daje możliwości wyodrębnienia tego rodzaju zakładów, a przecież w wielu turystycznych regionach naszego kraju stanowią one istotny element zaplecza hotelarskiego. Należy jednak odnotować stopniowy spadek udziału tej formy organizacyjno-prawnej prowadzenia zakładów hotelarskich (o 4,6% w analizowanym okresie) na rzecz podmiotów funkcjonujących jako spółki (wzrost o 4,5%). Zmiany formy organizacyjno-prawnej podmiotów gospodarki narodowej prowadzących zaklady hotelarskie (hotele, motele i zajazdy) nie wpływają znacząco na zmianę udziału sektora prywatnego w branży usług hotelarskich (poziom przekraczający 99% wszystkich podmiotów branży). Wskazują one natomiast na poszukiwanie efektywniejszych form prowadzenia tej działalności i dążenie do rozwoju tych podmiotów gospodarczych poprzez m.in. pozyskanie obcego kapitału (stąd przekształcenia w formę spółki). O tym aspekcie problemu informują dane przedstawione w kolejnej tabeli.

Przekształcenia własnościowe w branży usług hotelarskich związane są również z coraz szerszym wchodzeniem w ten rodzaj działalności

**Tabela 2. Forma prawna spółek prowadzących zakłady hotelarskie* w Polsce w latach 1993-1995** wg EKD (stan na 31 XII)**

| Wyszczególnienie | Spółki prowadzące działalność hotelarską* | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | ogółem | z tego udział w (%) | | | | |
| | | spółki akcyjne | spółki z o.o. | spółki jawne | spółki komandytowe | spółki cywine |
| 1993 | 426 | 1,4 | 56,8 | 0,3 | – | 41,5 |
| 1994 | 554 | 1,6 | 58,7 | 0,4 | – | 39,3 |
| 1995** | 618 | 1,9 | 60,0 | 0,2 | – | 37,9 |

*obejmuje wyłącznie hotele, motele i zajazdy
**w 1995 roku stan na 30 VI

**Tabela 3. Spółki prawa handlowego wg rodzaju kapitału prowadzące zakłady hotelarskie* w Polsce w latach 1993-1995** (stan na 31 XII)**

| Wyszczególnienie | Spółki prawa handlowego w tym (w %) | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | ogółem spółki prawa handlowego | skarbu państwa | państwowych osób prawnych | samorządu terytorialnego | krajowego kapitału prywatnego | kapitału zagranicznego |
| 1993 | 249 | 0,40 | 2,41 | 1,61 | 47,39 | 15,66 |
| 1994 | 336 | 0,59 | 3,27 | 1,19 | 45,54 | 17,56 |
| 1995** | 384 | 0,78 | 2,86 | 1,04 | 44,53 | 19,01 |

*obejmują tylko hotele, motele i zajazdy
** w roku 1995 stan na dzień 30 VI

kapitału zagranicznego. Wskazuje to na rosnące jego zainteresowanie możliwością osiągania korzyści (przede wszystkim godziwego zysku) w sektorze usług hotelarskich. Z obserwacji tego zjawiska wynika m.in. fakt, że kapitał zagraniczny jest zainteresowany głównie zakładami hotelarskimi reprezentującymi wysoki standard usług (zakładami o najwyższych kategoriach) oraz zlokalizowanymi w dyżych aglomeracjach miejskich. Jak wskazują dane tabeli 3. udział spółek prawa handlowego z kapitałem zagranicznym prowadzących w Polsce zakłady hotelarskie (hotele, motele i zajazdy) zwiększył się w latach 1993-1995 o 3,4%, tj. o 34 tego typu spółki.

Spółki z udziałem kapitału zagranicznego zaangażowane w ten rodzaj działalności nie działają na terenie wszystkich województw naszego kraju. O ile jeszcze w roku 1993 można było mówić o pewnej koncentracji tego rodzaju spółek w niewielkiej liczbie województw (prawie 77% tych spółek funkcjonowało na terenie 9 województw), o tyle w połowie roku 1995 udział tych województw obniżył się do 64,5%. Do województw, w których udział spółek z kapitałem zagranicznym w ogólnej ich liczbie wynosi przynajmniej 5% należą:

- szczecińskie 17,8%
- jeleniogórskie 11,0%
- gorzowskie 9,6%
- koszalińskie 6,8%
- warszawskie 6,8%
- gdańskie 5,5%

Znaczący udział czterech województw z Polski Zachodniej wskazuje na prawdopodobny duży udział kapitału niemieckiego, który stopniowo angażuje się w naszym kraju m.in. w prowadzenie działalności hotelarskiej. Brak szczegółowych informacji w tym zakresie nie pozwala na

pogłębioną analizę tego zagadnienia. Kapitał zagraniczny angażuje się w działalność hotelarską tylko w część województw legitymujących się atrakcyjnymi walorami wypoczynkowymi (np. gorzowskie, jeleniogórskie, koszalińskie, szczecińskie, gdańskie, bielskie), walorami krajoznawczymi (np. miejskie krakowskie) oraz w dużych aglomeracjach miejskich (np. warszawskie, katowickie, poznańskie i miejskie łódzkie). W sporej liczbie przypadków są to także województwa o wysokim poziomie rozwoju zaplecza noclegowego (nie tylko zakładów hotelarskich). Zaliczyć można do nich m.in. województwa: miejskie krakowskie, gdańskie, koszalińskie i szczecińskie. Ze względu na brak informacji o kraju pochodzenia kapitału w spółkach z jego udziałem, nie można jednocześnie stwierdzić, czy istnieje w tym zakresie pewna wyraźna tendencja. Godnym odnotowania jest ponadto fakt, że spółki tego rodzaju pojawiają się w dalszych województwach naszego kraju. Nie ma ich aktualnie tylko w następujących województwach: bielsko-podlaskim, chełmskim, kaliskim, kieleckim, konińskim, krośnieńskim, lubelskim, olsztyńskim, ostrołęckim, pilskim, płockim, przemyskim, radomskim, rzeszowskim, sieradzkim, skierniewickim, tarnobrzeskim, tarnowskim, wałbrzyskim, włocławskim i zamojskim (tj. w 22 województwach na ogólną ich liczbę 49). Są to w większości województwa środkowej i wschodniej Polski, w których m.in. natężenie ruchu turystycznego oraz poziom istniejącego zaplecza hotelarskiego są niskie.

## 3. Przekształcenia własnościowe i strukturalne w usługach gastronomicznych

Przekształcenia własnościowe i strukturalne na rynku usług gastronomicznych należy wiązać z rozpadem monopolistycznych struktur spółdzielczych prowadzących zakłady gastronomiczne oraz procesem prywatyzacji, który przebiegał żywiołowo i ze znacznym zróżnicowaniem terytorialnym. Wspomniana już ustawa o prowadzeniu działalności gospodarczej, przy niekorzystnych zmianach w poziomie życia ludności (zmieniających strukturę wydatków ludności na żywność i usługi), spowodowała m.in. dynamiczny rozwój tzw. małej gastronomii. Brak danych statystycznych utrudnia pełną ocenę zmian zachodzących na rynku usług gastronomicznych, stąd też będzie miała ona ograniczony charakter.

Podobnie jak w przypadku zakładów hotelarskich, i w gastronomii mamy do czynienia ze zdecydowaną dominacją placówek gastronomicznych sektora prywatnego. Sektor publiczny stanowi zaledwie niecałe 3% całej polskiej gastronomii. Są takie województwa jak radomskie,

gdzie brak jest w ogóle placówek gastronomicznych we władaniu sektora publicznego, czy też płockie i sieradzkie, gdzie sektor publiczny reprezentowany jest przez jedną placowkę w województwie. Najwięcej zakładów gastronomicznych sektora publicznego znajduje się natomiast w województwach warszawskim i lubelskim[1]. W latach 1992-1993 liczba wszystkich placówek gastronomicznych w kraju wzrosła o około 11% i wynosiła pod koniec roku 1993 ponad 58 tys. Poprawiło to wskaźnik gęstości sieci gastronomicznej, który obniżył się z 727 do 658 mieszkańców przypadających na 1 placówkę. Zagęszczenie sieci placówek gastronomicznych jest jednak zróżnicowane terytorialnie. O ile w takich województwach, jak: bielskie, gdańskie, jeleniogórskie, koszalińskie, nowosądeckie i słupskie na 1 zakład gastronomiczny przypadało w roku 1993 mniej niż 500 osób, o tyle w województwach wschodniej części kraju wskaźnik ten wynosił ponad 1000 osób.

Zmianom ilościowym w sieci placówek gastronomicznych towarzyszą wyraźne przekształcenia w strukturze rodzajowej placówek gastronomicznych. Według danych GUS w skali kraju zmalała liczebność placówek sieci otwartej oraz żywienia przyzakładowego, wzrosła natomiast liczba punktów gastronomicznych, które łącznie stanowią ponad 87% wszystkich placówek gastronomicznych. O strukturze rodzajowej sieci gastronomicznej informują dane tabeli 4.

Wzrost udziału barów w ogólnej liczbie placówek gastronomicznych w 1993 r. do 45,1%, wynika m.in. z procesu prywatyzacji oraz zróżnicowania stawki podatku VAT dla poszczególnych rodzajów działalności gastronomicznej. Odpowiada on także rosnącej popularności tego rodzaju placówek w naszym kraju, które w większym stopniu dostosowały swoją ofertę i poziom cen usług do możliwości finansowych obywateli.

O poziomie oferowanych przez zakłady gastronomiczne usług decy-

**Tabela 4. Struktura rodzajowa placówek gastronomicznych w latach 1992-1993**

| Wyszczególnienie | 1992 | | 1993 | |
|---|---|---|---|---|
| | liczba | % | liczba | % |
| Ogółem | 52 861 | 100 | 58 474 | 100 |
| Placówki gastronomiczne sieci otwartej, | 31 241 | 59 | 30 852 | 53 |
| w tym restauracje | 8 035 | 15 | 4 463 | 8 |
| Placówki żywienia przyzakładowego | 3 277 | 6 | 2 785 | 5 |
| Punkty gastronomiczne | 18 343 | 35 | 24 837 | 42 |

Źródło: opracowano na podstawie materiałów GUS; "Rynek wewnętrzny w 1993 r.",

[1] P. Bieńkowski, Rozwój, stagnacja czy regres?, *Food service* nr 4, 1994, s. 9.

duje m.in. zakres pełnionych przez nie funkcji. Im szerszy jest zakres pełnionych funkcji (tzn. funkcji żywienia podstawowego i uzupełniającego), tym atrakcyjniejsza jest oferta zakładu gastronomicznego. Ten aspekt zagadnienia dotyczy m.in. takich zakladów gastronomicznych jak restauracje. W latach 1992-1993 ich udział w ogólnej liczbie placówek gastronomicznych obniżył się.

Wiąże się to m.in. z zamykaniem i przebranżawianiem tego typu zakładów oraz poprawą ich standardu. Ten rodzaj zakładów charakteryzuje się i tak największą stabilnością w ujęciu terytorialnym (wojewódzkim). Ich procentowy udział w ogólnej liczbie placowek gastronomicznych (łącznie z placówkami żywienia zbiorowego) waha się od około 5 do 10%. Średnio dla całego kraju wynosi on około 8%. Będące w dyspozycji autora dane pozwalają na pogłębioną analizę przekształceń własnościowych dotyczących właśnie tej grupy rodzajowej placówek gastronomicznych.

Chociaż z dostępnych danych wynika, iż zmniejszeniu uległa liczba zakładów gastronomicznych, takich jak restauracje, to systematycznie wzrasta liczebność podmiotów gospodarczych, które prowadzą restauracje (tabela 5.). W latach 1993-1995 liczba podmiotów zwiększyła się o 18,3%, tj. o 736 firm. Są to podmioty, które reprezentują wyłącznie sektor prywatny. Dla podmiotów tych prowadzenie jednej lub kilku restauracji stanowi podstawowy rodzaj działalności gospodarczej. Najwięcej podmiotów gospodarczych prowadzących restauracje działa w województwach katowickim i warszawskim – ponad 20% ogólnej liczby w skali kraju. Niewielka ich liczba funkcjonuje natomiast w województwach tzw. "ściany wschodniej".

W zbiorowości prywatnych podmiotów gospodarczych prowadzących

**Tabela 5. Podmioty gospodarki narodowej prowadzące restauracje w Polsce wg form organizacyjno-prawnych w latach 1993-1995* (stan na 31 XII)**

| Wyszczególnienie | Podmioty prowadzące restauracje | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | ogółem | sektor publiczny (w %) | sektor prywatny (w %) | z tego w sektorze prywatnym | | |
| | | | | spółki (w %) | osoby fizyczne prowadzące dział. gosp. (w %) | spółdzielnie (w %) |
| 1993 | 4032 | – | 100 | 30,6 | 68,4 | 0,30 |
| 1994 | 4536 | – | 100 | 31,6 | 67,2 | 0,26 |
| 1995* | 4768 | – | 100 | 31,6 | 67,0 | 0,25 |

*w roku 1996 stan na 30 VI

Źródło: opracowanie własne na podstawie roboczych tablic GUS w Warszawie.

restauracje dominują dwie formy organizacyjno-prawne, a mianowicie spółki i osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Daje się zauważyć natomiast spadek udziału tej ostatniej grupy podmiotów na rzecz spółek (wzrost o 1%). Wysoki udział osób fizycznych prowadzących restauracje (ponad 2/3 wszystkich podmiotów) wskazuje na atrakcyjność tej formy organizacyjno-prawnej, która pozwala na angażowanie się przedsiębiorczym osobom i członkom ich rodzin w ten rodzaj działalności. Prowadzenie restauracji jest z całą pewnością mniej kapitałochłonne (wymaga niższego zaangażowania szeroko rozumianych zasobów, w tym środków finansowych) niż działalność hotelarska. Dla porównania, udział osób fizycznych prowadzących takie rodzaje zakładów hotelarskich, jak: hotele, motele i zajazdy, w ogólnej liczbie podmiotów prowadzących te zakłady wynosi w tym samym okresie 54%. Udział tej grupy podmiotów – podobnie jak w przypadku restauracji - uległ także obniżeniu.

Zmiany w liczbie podmiotów prowadzących restauracje, a szczególnie w udziale form organizacyjno-prawnych, wskazują na poszukiwanie dogodnej (efektywnej) formy dla ich prowadzenia (tabela 6.). Z danych tej tabeli wynika, że wzrostowi liczby spółek prowadzących restauracje towarzyszy zjawisko zmian w udziale poszczególnych form prawnych spółek. Wprawdzie najbardziej popularną formą prowadzenia restauracji jako spółki jest forma prawna spółki cywilnej, ale stopniowo zmniejsza się udział tej grupy w ogólnej liczbie spółek (spadek o 3,6%). W tym samym tempie wzrasta natomiast udział spółek z ograniczoną odpowiedzialnością w ogólnej liczbie spółek prowadzących restauracje (wzrost o 3,5%).

Przekształcenia własnościowe na rynku usług gastronomicznych (na przykładzie podmiotów gospodarczych prowadzących restauracje) związane są – podobnie jak w przypadku branży usług hotelarskich – z wchodzeniem na ten rynek kapitału zagranicznego z działalnością gastronomiczną, (możliwością osiągania korzyści finansowych), lecz także z trudnościami w przystosowywaniu się rodzimej gastronomii do nowych warunków rynkowych, a przede wszystkim z brakiem umiejętności wychodzenia naprzeciw potrzebom konsumentów. Pozwoliło to na wejście firmom zagranicznym takim jak McDonald's czy Burger King oraz innym spółkom joint-venture na nasz rynek usług gastronomicznych. Wskazują na to dane (tabela 7.). Należy to wiązać nie tylko z rosnącym zainteresowaniem kapitału zagranicznego potwierdzającym znaczący udział kapitału zagranicznego wśród podmiotów prowadzących restauracje. Ich udział w ogólnej liczbie spółek prawa handlowego ulega nieznacznemu zwiększeniu, ale już obecnie ponad 1/4 tych spółek to podmioty z udziałem kapitału zagranicznego. W latach 1993-1995 ich liczba wzrosła z 68 do 98 spółek, co daje wzrost o 44,1%.

**Tabela 6. Forma prawna spółek prowadzących restauracje w Polsce w latach 1993-1995* wg EKD (stan na 31 XII)**

| Wyszczególnienie | Spółki prowadzące restauracje | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | ogółem | z tego udział w (%) | | | | |
| | | spółki akcyjne | spółki z o.o. | spółki jawne | spółki komandytowe | spółki cywilne |
| 1993 | 1234 | 0,3 | 20,0 | 0,1 | – | 79,6 |
| 1994 | 1434 | 0,3 | 21,9 | 0,1 | – | 77,7 |
| 1995* | 1506 | 0,4 | 23,5 | 0,1 | – | 76,0 |

*w roku 1995 stan na 30 VI.

Źródło: opracowanie własne na podstawie roboczych tablic GUS w Warszawie.

W tym samym okresie zbiorowość spółek z udziałem kapitału krajowego zwiększyła się o 34,9%.

Spółki z udziałem kapitału zagranicznego działają w 18 województwach naszego kraju, ale największa ich liczba funkcjonuje w województwach: warszawskim, gdańskim, miejskim krakowskim, poznańskim i szczecińskim. W gronie tych województw przoduje zdecydowanie warszawskie, w którym w roku 1993 funkcjonowało ponad 50% ogólnej ich liczby. Wzrasta także liczba spółek z udziałem kapitału zagranicznego prowadzących restauracje w innych województwach (np. gdańskim i krakowskim), co spowodowało obniżenie się udziału województwa warszawskiego do poziomu 48%.

Porównanie zaangażowania kapitału zagranicznego w działalność hotelarską i gastronomiczną (prowadzenie restauracji) wskazuje na pewną różnicę. O ile kapitał zagraniczny angażuje się w spółki prowadzące zakłady hotelarskie w zdecydowanie większej liczbie województw naszego kraju (nie tylko województwach z dużymi aglomeracjami miejskimi, lecz także typowo turystycznych regionach), o tyle w przypadku restauracji są to wyłącznie województwa skupiające dużą liczbę mieszkańców. Odpowiada to zwiększonemu popytowi na usługi zakładów gastronomicznych w tych województwach[2].

W przypadku spółek z udziałem krajowego kapitału, prowadzących restauracje, mamy do czynienia z mniejszą ich koncentracją terytorialną, chociaż w pięciu następujących województwach, tj. warszawskim, katowickim, krakowskim, gdańskim i szczecińskim, funkcjonuje ponad 55% ogólnej ich liczby.

Z przedstawionych informacji wynika, iż pierwsza połowa lat dzie-

[2] Potwierdzają to informacje zawarte w opracowaniu: P. Bieńkowski, Rozwój, stagnacja czy regres?, wyd. cyt., s. 11-12.

**Tabela 7. Forma własności**

| Wyszczególnienie | ogółem spółki prawa handlowego | Forma własności, w tym (w %) | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | | skarbu państwa | państwowych osób prawnych | samorządu terytorialnego | krajowego kapitału prywatnego | kapitału zagranicznego |
| 1993 | 252 | – | 0,39 | 0,39 | 50,0 | 26,98 |
| 1994 | 321 | – | 0,31 | 0,31 | 47,98 | 28,04 |
| 1995* | 361 | – | 0,28 | 0,28 | 47,09 | 27,15 |

*w 1995 roku stan na 30 VI

więćdziesiątych jest okresem zasadniczych zmian strukturalnych i własnościowych w gastronomii. Dane wskazują również, że rozwój ten jest nadal nierównomierny, chociaż struktura rynku usług gastronomicznych pod względem ilościowym, jakościowym i strukturalnym jest coraz lepiej dostosowana do potrzeb i oczekiwań konsumentów. Wraz ze wzrostem gospodarczym oraz pozytywnymi zmianami w poziomie życia obywateli, należy oczekiwać dalszego rozwoju sektora usług gastronomicznych. Powinno to znaleźć swoje odzwierciedlenie w dalszych przekształceniach strukturalnych tego sektora.

Analizując proces przeobrażeń w strukturze własnościowej – z uwzględnieniem m.in. form prawnych jednostek gospodarczych oraz rodzaju zaangażowanego kapitału w sektorze usług hotelarskich i gastronomicznych – można stwierdzić, iż sprzyjają one zróżnicowaniu zbiorowości podmiotów zajmujących się świadczeniem tych usług, umacnianiu konkurencji, poprawie poziomu usług i tym samym lepszemu zaspokojeniu potrzeb ich odbiorców. Do pewnego stopnia sprzyjają one także procesowi dostosowywania się obu sektorów do istniejących struktur w tych branżach w krajach Unii Europejskiej.

## Literatura

1. Bieńkowski P., Rozwój, stagnacja czy regres? *Food service*, nr 4, 1994.